

κῆς καταστροφῆς. Διότι Ἀθανάσιος ὁ ἐξ Ἀγράφων ἀντέστη ἥρωικῶς παρὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Προῦθου Σκουλένιον μετ' εὐαριθμοῦ δραχῶν, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου τοῦ ποταμοῦ μέρους ἴσταντο τὰ Ῥωσικὰ τάγματα ἑτοιμα πρὸς μάχην καὶ ἐξέπεμπον κατὰ τῶν μάχην κεραυνώδεις ἀλαλαγμούς. Εἰς τοὺς Τούρκους ἀνήγγειλαν οἱ στρατηγοὶ Ῥῶσοι, ὅτι ἐὰν μία μόνη σφαῖρα ἤθελε πέσει ἐπὶ Ῥωσικοῦ ἐδάφους, ἤθελον ἀναλάβει αὐτοὶ τὴν μάχην. Ἀλλ' οἱ Τούρκοι κατέσχον ἐντέλει θέσιν διὰ τὸ πυροβολικόν, ἐξ ἧς ἐδύναντο νὰ καταπυροβολῶσιν ἐκ πλαγίου τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο μὲν νὰ διασωθῶσι, διαβαίνοντες τὸν ποταμὸν, ἀλλ' ἤθελον νὰ πέσωσιν ἐνδόξως.

Γεώργιος δὲ ὁ Ὀλύμπιος, περιφρονήσας τὴν εἰς Αὐστρίαν προσφυγὴν, περιεκυκλώθη μετὰ ἑκατὸν καὶ οὗτος μόνον ἀνδρῶν ἐν τῇ μονῇ Σέκκου, μὴ θέλων νὰ περιάψῃ ἀδοξίαν τινὰ εἰς τὸ ἐνδοξὸν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὄρος Ὀλυμπον. Προσεκάλεσε δὲ τοὺς φίλους εἰς ἐνδοξὸν θάνατον ἐλπίζων, ὅτι οἱ ἐλευθεροὶ ποτε Ἕλληνες ἤθελον μετενέγκει τὰ ὄστα αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων, καὶ οὕτως ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τῶν τελευταίων πιστῶν ἀπομεινάντων. Τοῦτο ἦν, κατὰ τὴν 26 Ἰουλίου τοῦ 1821, τὸ τέλος τῆς Ὑψηλάντικῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ Τούρκοι ἐλεηλάτουν εἰσέτι ἐπὶ τινα χρόνον κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν χώραν. Ἡ παροιμία λέγει, εἰς Τούρκος κατερημοὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ μίαν ἐπαρχίαν. Οἱ πασσάδες ἐπεμπον εἰς Κωνσταντινούπολιν εὐγενεῖς αἰχμαλώτους καὶ κιβώτια πλήρη κρανίων.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ Ὑψηλάντης οὐδενὸς ἐτυχεν ἀσύλου· συλληφθεὶς αἰχμάλωτος καθείρθη ἐν Μουγκάσχη τὸ πρῶτον, εἶτα δ' ἐν Τερεζιενστάτῃ, καὶ μετὰ ἑπταετῆ καθείρξιν, ἀπελύθη, ὑπὸ τοῦ Μετερνίχ. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλάς ἐγέτετο ἐλευθερά, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ μνήμη αὐτοῦ ζῆ παρὰ τῇ Γερμανικῇ νεολαίᾳ διὰ τοῦ ἄσματος τοῦ Γουλλιέλμου Μυλλέρου, διότι ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν συγχρόνων ὑπερῴψωσεν αὐτὸν, ἀλλ' ἤδη φαίνεται ἡ κατὰ τὴν ἐπιχειρήσιν ἐλαφρότης καὶ ἡ ὑπερηφανία, δι' ἣν ἐξέτισε ποινάς. (1)

Τὸ πρὸς βορρᾶν τόλμημα ἐπέδρασε πολὺ εἰς τὰ πράγματα, διότι δεσμεύσαν τὴν προσοχὴν

τῶν Ὀσμάνων, κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐπιτυχίαντῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεως.

Ἐνταῦθα διετέλει σύμπας ὁ λαὸς ἐν ἀναβρασμῷ, οἱ δὲ Τούρκοι ἐν ἀγωνίᾳ· οὗτοι ἀπεσύροντο εἰς τὰ ἐν Τριπόλει ὀχυρώματα καὶ τὰς ἄλλας ὀχυράς θέσεις.

Γερμανὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν ὕψωσεν ἐν Καλαβρύτοις τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ κατὰ τὴν 4 Ἀπριλίου ἤρξαντο ἐν Πάτραις ὁ ἀγών. Οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς γεωργοὶ προσέδραμον εἰς τὰ ὄπλα, ὁ δὲ Πέτρος Μαυρομιχάλης κατελθὼν ἐκ τῶν ὀρέων σὺν τῷ Κολοκοτρῶνῃ, συνεχάλεσεν τὴν 9 ἐν Καλάμαις τῆς Μεσσηνίας Ἑλληνικὴν Γερουσίαν, ἧτοι εἶδος τι προσωρινῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Γερμανὸς κῶς ἱεράρχης καὶ ῥήτωρ δημοτικὸς ἦν ἀνὴρ μεγίστης ἐπιρροῆς, ἀλλ' οὐδόλως καθαρὸς καὶ ἀληθῆς ἥρωικὸς χαρακτήρ. Ὁ Πέτρος δὲν ἦτον τόσον πολεμικὸς ἀνὴρ, ὅσον ἐτοιμᾶτο ὡς πατριάρχης καὶ ἡγεμῶν, ὡς πρεσβύτης ἀξιόλογος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πλεονεξίας ἀπῆλλαγμένος. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρῶνης, τὸ 51 ἔτος τῆς ἡλικίας ἀγών, ἦν τὸ πρωτότυπον τολμηροῦ, πολυμηχάνου καὶ ἀνεξαρτήτου κλέπτου, ἔχων ἀνάστημα ὑπερμέγεθες καὶ κόμην δασυτάτην καὶ μέλαιναν, ὁ ὁποῖος ἐνῶ ἦτο ἐπιτήδειος πρὸς εἰρωνείαν καὶ σκώμματα, ἦν δεινὸς ἐν τῇ ὀργῇ. Οὗτος ἐκαυχᾶτο, ὅτι ὁ πατήρ του εἶχε φονεύσει 700 Τούρκους· εἶχε δ' ἀπολέσει ἐν Μεσσηνίᾳ πατέρα, ἀδελφούς οἶκον καὶ περιουσίαν, ἀλλ' ἠγωνίσθη ὡς κλέπτῃς πολυετῶς ἐν Πελοποννήσῳ, διήγαγεν ὡς πρόσφυξ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, ἔνθα εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὁ μὴ εἰδὼς ἀναγινώσκειν μηδὲ γράφειν, διέπραξε τοιαῦτα στρατιωτικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μόνον τὰ ἔξοχα στρατιωτικὰ πνεύματα δύνανται νὰ κατορθώσωσιν. (Ἀκολουθεῖ).

ΠΑΤΡΟΣ ΑΓΩΓΗ.

(Διήγημα).

Ἡ Μαρία ἐκάθητο παρὰ τῷ νεαρῷ αὐτῆς μνηστῆρι· ὁ δὲ πατήρ αὐτῆς, συνταγματάρχης Κλαϊμπεργ, θωπεύων τὴν πολυφίλητον ἐκείνην κεφαλὴν διὰ τῆς χειρὸς, ἔλεγε πρὸς τὸν νεανίαν:

— Βλέπεις τὴν μικρὰν ταύτην κόρην, ἀγαπητὴ Γουστάβε; ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλός μου. Ἀ-

(1) Ὁ Σπουδαῖος συγγραφεὺς ἐστὶν ἐν πολλοῖς λίαν συντηρητικὸς ἀλλ' ἐμφυρεταί ὑπ' ἀγνωστάτου φιλελληνισμοῦ. Σ. μ.

πορείς ἴτως διὰ τοῦτο καὶ συμπεραίνης ὅτι ἡ ἀνατροφή μου ἤρχισεν ὀλίγον ἄργά, καὶ ἐπομένως ἐρωτᾶς σεαυτὸν τί ἠδύνατο νὰ μὲ διδάξῃ ἡ παιδαγωγός μου αὐτῇ· ἀλλὰ, σὲ βεβαιῶ, μὲ ἔμαθε νὰ ἦμαι ἐκ διαμέτρου διάφορος ἀφ' ὅ,τι ὁ σατανᾶς μὲ ἐπλασε. Ναι, εἶναι καθὼς σοὶ τὸ λέγω. Κόρη ἐξαέτις, μόλις ἦτο τόση, μετεμόρφωσε τὸν συνταγματάρχην Κλαίμπεργ.

— Διηγῆθητί μοι λοιπὸν, ἀκριβῆ Μαρία, εἶπεν ὁ νεανίας.

— Μετὰ χαρᾶς, φίλε μου. Μ' ὄλον ὅτι ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ παίξω τὸ πρόσωπον τοῦτο, δὲν ἀξίζω ὅμως καὶ τὸν ἔπαινον. Τὰ πάντα ἐπραξαν ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μου, καὶ λαλοῦσα περὶ ἑμαυτῆς, θὰ ὁμιλῶ περὶ εἰκείνων.

— Ἐγὼ φεύγω, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης ἐγειρόμενος. Θὰ συνεκεκινούμην ἀκούων αὐτὴν, θὰ ἐκλαιον ἴσως καὶ, μὰ τὴν πίστιν μου, συγκατανεύω μὲν νὰ εἶμαι γεροντόπαιδον, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ βλέπωσι τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι.

Καὶ ὁ συνταγματάρχης ἤρχισε νὰ περιδιὰβάζῃ ἐν τῷ κήπῳ, πρὸ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης, καπνίζων τὴν πίπαν τοῦ, ἐν ᾧ ἡ Μαρία ἤρχιζεν οὕτω τὴν διήγησίν τῆς.

Ὁ πατήρ μου ἦτον ὡς γνωρίζεις συνταγματάρχης τοῦ ὑπικοῦ. Δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατῷ, ὡς λέγεται, ἀξιωματικὸς λαμπρότερος αὐτοῦ. Ἡ ἀνδρία του μετέιχε μέθης, καὶ πολλάκις ἤκουσα παρὰ τῶν στρατιωτῶν του ὅτι, ὁσάκις ἀντήχει τὸ πρῶτον τηλεβόλον καὶ ἠγούμενος τοῦ συντάγματός του ἐξώρμα ἐπὶ τὰ πρόσω, τοσοῦτον ἐξήστράπτον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, ὥστε παρέσυρε καὶ αὐτοὺς τοὺς δειλοτάτους, μιμουμένους τὴν μέθην αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ, ἀκαμπτος καὶ ἐνίοτε μάλιστα ἀμειλικτος, ἐθαυμάζετο μὲν. ἀλλὰ καὶ ἐνέσπειρε φόβον. Ὅτε ἐνυμφεῦθη τὴν μητέρα μου, ἦτο νεωτάτη καὶ πολλάκις τὴν παρεγνώριζε. Δὲν ἐπεθύμει τέκνα. Ἐγεννήθη ἐγὼ. Τί συνέβη τότε ἐν αὐτῷ; Συνέβη μία τῶν αἰφνιδίων ἐκείνων μεταβολῶν, αἵτινες ἀναφαίνονται εἰς τὰς ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας ψυχὰς, ἢ ἐν τῶν ἀκαταμαχῆτων ἐκείνων θελγῆτρων, αἵτινα αἰσθάνονται τὰ ἰσχυρὰ ὄντα πρὸς τὰ ἀσθενῆ πλάσματα; Ἄγνωα, ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὅστις μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐγεννήθη, οὐδένα ἐξήνεγκε λόγον χαρᾶς ἢ ἐλπίδος, ὁ πατήρ μου, ὅτε μὲ ἔλαβε μετὰ τῶν βραχιόνων καὶ μὲ ἐσφιγξεν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, συνεκινήθη αἴφνης, καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ καταληφθεὶς ὑπὸ πινος πρὸς μετρυφερότητος τυφλῆς, ἀφάτου, περιπαθοῦς. . .

— Ναι, ἀφάτου, καὶ περιπαθοῦς, εἶπεν ὁ συν-

ταγματάρχης, ὅστις, προσελθὼν, ἐστήριξε τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ γείσου τοῦ παραθύρου αἱ λέξεις μάλιστα αὐταὶ οὐδὲ τὸ ἡμῖσι τοῦ ὅτι ἠσθανόμην ἐκφράζουσιν. Ἦτενίζον τὸ μόλις γεννηθὲν μικρὸν τοῦτο πλάσμα, τὸ ἐλίχνιζον, τὸ ἀπεκοίμιζον καὶ ἠσθανόμην τὰς χεῖρας ὡς χεῖρας γυναικὸς ὁσάκις τὸ ἔψαυον, καὶ τὴν αὐτὴν νύκτα τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἐγὼ ὁ μηδέποτε δυνηθεὶς νὰ γράψω ὀλίγας τινὰς λέξεις, ἔγραψον πρὸς ἕνα τῶν φίλων μου μακρὰν ἐπιστολήν, ἣς τὰς σελίδας κατέβρεξα μὲ δάκρυα, καὶ εἰς ἣν οὐδεμίαν ἄλλην λέξιν ἐπανελάμβανον ἢ τὴν αὐτὴν ὑπὸ διαφόρους τύπους ἔχω θυγατέρα. Ἐξοκολούθησον, κόρη μου.

— Ὁ πόλεμος τῆς Ἰσπανίας, ἐπανελάβεν ἡ Μαρία, εἶχεν ἐκραγῆ ὁ πατήρ μου ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ μὲ συμπαραλάβῃ ἡ μήτηρ μου παρετήρησε τὴν μικρὰν ἡλικίαν μου, τοὺς κινδύνους τῆς ἐκστρατείας, ἀλλ' εἰς ταῦτα ἐκείνος ἀντιπαρετήρησε λέγων ὅτι τὸ ἤθελε, καὶ ἤρχισα τὴν ὁδοπορίαν διετῆς ἐτι. Κατ' αὐτὴν, τὸ ὄχημα τῆς μητρός μου παρηκολούθει τὸ τάγμα εἰς τινὰ ἀπόστασιν, καὶ τὰς ἐσπέρας, ὅπου κατεσκηνοῦμεν, ἡ σκηνὴ τοῦ πατρός μου ἐστήνετο, τὸ λίκνον μου ἐκοιμίετο καὶ ἐκοιμώμην παρὰ τῷ πλευρῷ τοῦ πατρός μου. Τότε μάλιστα ἀπεκοιμώμην, ὅτε ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου μου παρὰ τὴν ἰδικήν μου· τόσῳ μάλιστα ὥστε καθ' ἑκάστην ἐσπέραν, κατὰ τὴν ὁγδόην, οἷα δῆποτε καὶ ἀνῆσαν αἱ ἀσχολίαι αὐτοῦ, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ παρὰ τὴν μικρὰν ἐκείνην κλίνην μου, νὰ ἐκβάλλῃ τὸ ἐν τῶν μεγάλων ὑποδημάτων αὐτοῦ, νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν μίαν κνήμην του καὶ δὲν μὲ παρήτει ἢ ὅτε οἱ μικροὶ βραχιόνες μου, οὗς περιείλισσον περὶ τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ἐξελεύοντο, ὑπὸ τοῦ ὕπνου καταβαλλόμενοι. Ἐν τούτοις, αἱ τῆς ἐκστρατείας τύχαι δὲν ἐφαίνοντο εὐνοϊκαί, ἐκεῖνος δὲ διενόηθη νὰ μὲ ἐγκαταλίπῃ μετὰ τῆς μητρός μου ἐν Πολόσῃ. Τὴν πρωίαν τῆς διὰ τὴν ἀναχώρησιν ὀρισθείσης ἡμέρας ἤθελε νὰ μὲ ἀποχαιρέτησῃ. Ἐκαθῆμην εἰς ἕνα τῶν μικρῶν ἐδωλίων, εἰς ἄτινα, ἔμπροσθεν κλειόμενα, περικλείει ἢ μητρικὴ στοργὴ τὰ μικρὰ τέκνα, καὶ βλέπω εἰσέτι τὸ μελᾶγχρον πρόσωπον τοῦ πατρός μου μὲ τοὺς μακροὺς καὶ μαύρους μύστακας αὐτοῦ νὰ κύπτῃ πρὸ ἐμοῦ. Μ' ἐκράτησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν μετὰ τῶν βραχιόνων του, ἔπειτα ἀνέκραξε μετ' ἀγῶνος. Δὲν δύναμαι. Καὶ αἴφνης ἠσθάνθη ἑμαυτὴν ἀνυψουμένην εἰς τὸν ἀέρα· μὲ ἔφερε μετὰ τοῦ ἐδωλίου μου ἡ μήτηρ μου παρηκολούθησε, καὶ οὕτω πάλιν ἡμεῖς αἱ δύο συνω-

δεύομεν τὸν στρατὸν ὅτε μὲν εἰς δύο λευγῶν ἀπόστασιν, ὅτε δὲ ὀλίγα μόνον βήματα μακρὰν, μένουσαι ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς μάχης, διατελοῦσαι ἐν τῇ σκηνῇ ὁσάκις ἐστρατοπέδευον, πάντοτε δὲ μετ' αὐτοῦ. Ὡς ἐκ τούτου μεταμόρφωσὶς τις προέκυψεν ἐν τῷ τάγματι. Ὁ πατήρ μου ἐδεικνύετο πλέον ἢ αὐστηρὸς ἐν τῇ κυβερνήσει τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ στρατιωτῶν καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ ταύτης διηγοῦντο τρομερὰ πράγματα. Ἄλλ' ἅμα ὡς ἐγὼ ἐφθασα, ἡ πειθαρχία ἐπαθεν, ἡ μᾶλλον ἐκέρδησεν ἢ ἐπιείκεια. Τὸ μικρὸν βασιλικὸν ἄτομον μου ἔφερε χάριν. Ἐὰν ἐκ τύχης συνηντῶμεν τινα στρατιώτην ἀγόμενον εἰς τὴν εἰρκτὴν (καὶ ἡ μήτηρ μου ὑπ' ἐμοῦ κερδισθεῖσα συνετέλει εἰς τοιαύτην σύμπτωσιν), ἐφώγαζον ὅτι ἐζήτουν τὴν ἄφεισιν τοῦ στρατιώτου, ἡ δὲ ποινὴ αὐτοῦ, εἰ μὴ ἀνεκαλεῖτο, ἐμετριάζετο. Εἶχον πάντοτε εἰς τὸ στόμα αἰτησίαν τινα χάριτος, ἦν μ' ἔμαθε κρυφίως γέρων λοχίας, ὃν ἠγάπων πολὺ· ἐβδομὰς σχεδὸν δὲν παρήρχετο, χωρὶς ἐγὼ νὰ ζητήσω ἔκτακτόν τινα διανομὴν οἰνοπνεύματος, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι καλὰ ἂν ποτε δὲν ἐζήτησα καὶ ἄδειαν λεηλασίας διὰ τοὺς στρατιώτας. Οὕτως, ὄλον τὸ τάγμα μ' ἐλάτρευεν ἡ μουσικὴ ἤρχετο πάντοτε τὰς κυριακὰς παίζουσα πρὸ τῆς σκηνῆς μου κατὰ τὴν ὥραν τοῦ προγεύματός μου· καὶ ἦτο θέαμα περιέργον, κόρη, πενταέτις φιλοκάλως ἐνδεδυμένη (ἡ μήτηρ μου ἦτο πάντοτε φιλάρεσκός εἰς πᾶν ὅτι ἀπέβλεπεν ἐμέ), καὶ ζῶσα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀκάμπτων ἐκείνων στρατιωτῶν, ἐν τῷ μέσῳ στρατοπέδου νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν ἐπιείκειαν, ἧτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι πολλάκις ἢ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη. Σύγγνωθι τὰς λεπτομερίας ταύτας, τὰς τόσοσιν παιδικὰς· ἀλλ' ἔχω τὴν καρδίαν τόσοσιν μεστήν ἐκ τῶν ἀναμνήσεων ἐκείνων, ὥστε εὐκόλως ἀφίνομαι παρασυρομένη ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλοῦσί μοι τοσοῦτω ζωηρῶς τὴν πατρικὴν ἐκείνην λατρείαν... Ὁ πατήρ μου δι᾿ ἄσχυρίζετο ὅτι τὸν ἀφήρουν τὴν ἀνδρίαν. Τὴν πρωίαν τῶν ἡμερῶν τῆς μάχης δὲν ἤρχετό ποτε νὰ με ἀσπασθῇ, μίαν δ' ἡμέραν θανασίμως τραυματισθεὶς ἐπιμόνος ἠρνήθη νὰ με ἴδῃ ἐφ' ὅσον διέτρεχε κίνδυνον. Ἐφοβοῦμην μὴ ἀπολέσω πᾶσάν μου γεναιότητα, βλέπων σε, μοι εἶπε βραδύτερον.» Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ τὸν ἐλάτρευον ἐπίσης, ὅσον μὲ ἠγάπα. Ὅσον καὶ ἂν ἦμην παιδίον, ὡς εἶπον, πέντε ἐτῶν, ἐζηλοτύπουν χάριν ἐκείνου ἐμαυτὴν, πλειότερον, ἢ ὅσας ἴσως ἐκεῖνος μ' ἐζηλοτύπει. Ἐκεῖνος μόνος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ με ἀσπάζηται τὰς χεῖρας, τοὺς βραχίονας παρεχώρουν εὐχαρίστως

εἰς τὴν διάκρισιν τῶν παλαιῶν ἐκείνων στρατιωτῶν· ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν μου τὸ ἐφύλαττον μόνον διὰ τὸν πατέρα μου· εἰ δὲ ἀξιωματικὸς τις ἔψαυεν αὐτὸ ἐξ ἀγαθότητος διὰ μόνων τῶν χειλέων τούτου, ἔστρεφον ἀμέσως ἀπαρτήρητος, καὶ μὲ τὴν παλάμην τῆς μικρᾶς χειρὸς μου, ἐσπόμενον τὴν παρειάν, ὅπως ἀπαλείψω τὸ φίλημα, ὅπερ δὲν ἦτο τοῦ πατρός μου.

— Ἀλλὰ τί δαίμονα! εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, ὅστις ἀκούσας ἐπλησίασε πάλιν, πάντοτε ὁ πανηγυρικός μου. Ἄρχισον πλέον καὶ τὴν διήγησιν τῶν σφαλμάτων μου.

— Ἀμέσως, διέκοψεν ἡ νεᾶνις μειδιῶσα· ἔπειτα δὲ ἀτοτεινομένη πρὸς τὸν μνηστῆρα αὐτῆς.

— Ἐνόησας ἴσως, προσέθηκεν, ἐξ ὀλίγων λέξεων, φίλε μου, ὅτι ἡ μήτηρ μου δὲν ἦτο εὐτυχής;

— Δόξα τῷ Θεῷ! ὑπέβαλλεν ὁ συνταγματάρχης.

— Πᾶν ὅτι καλόν, ἐπιφυλακτικόν, λεπτόν ἐνουπήρχεν ἐν τῇ φύσει τῆς μητρός μου, διέφυγε τὴν μεγαλόψυχον, ἀλλὰ καὶ σφοδρὰν καρδίαν... — Σφοδρὰν καὶ ἀγροῖκον.

— Σφοδρὰν καρδίαν τοῦ πατρός μου— τὸν ἀνησύχει ἀντὶ νὰ τὸν συγκινηθῇ, καὶ ἡ ἀδιάκοπος λέξις εἰς τὸ στόμα του ἦτο νὰ τὴν ἀποκαλή γυναικάριον. Ὁ παράφορος καὶ δεσποτικὸς χαρακτήρ αὐτοῦ...

— Κάλλιστα.

— Δὲν τῷ παρεῖχε τὰς ιδιότητας τοῦ καλοῦ συζύγου. Εἰθισμένος εἰς τὰς διατάξεις ἤθελε τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν ἐν τῷ οἴκῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ τάγματι αὐτοῦ, καὶ ἐκυβέρνα τὴν σύζυγον ὡς τοὺς θωρακοφόρους αὐτοῦ. Αἱ ἀληθῶς τρομεραὶ ἐξάψεις αὐτοῦ, ἃς οὐδέποτε κατέστελλε, μᾶς ἔκαμνον νὰ ζῶμεν ἐν αἰωνία ἀτμοσφαίρᾳ τρικυμιῶν καὶ πολλάκις ἡ μήτηρ μου μοι εἶπεν ὅτι, ὁσάκις ἔβλεπε τοὺς ῥώθωνας τοῦ πατρός μου διαστελλομένους καὶ ἀσπίζοντας εἰς τὸ ἄκρον (τοῦτο δὲ ἦτο τὸ σημεῖον, δι' οὗ προεμνηνύοντο αἱ ἐξάψεις τούτου), φρικίας τρόμου κατελάμβανεν ἅπαντα τὰ μέλη αὐτῆς. Εἶχον, ὡς δύνασαι καὶ ἀήμερον νὰ τὸ παρατηρήσης, μεγάλην ὁμοιότητα προσώπου μὲ τὸν πατέρα μου. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ὁμοιότης δὲν περιωρίζετο εἰς μόνον τὸ πρόσωπον· εἴτε ἕνεκα τῆς πρώτης μου ἀνατροφῆς (οὐδεὶς ἔχει διδάσκαλον τὸ τηλεβόλον ἀτιμώρητι), εἴτε ὡς ἐκ τῆς κλήσεως τοῦ ἰδίου μου χαρακτήρος, εἴτε ὡς ἐξ ἀπομιμήσεως τοῦ πατρικοῦ, εἶχον—πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω— ἐξάψεις ὅλως στρατιωτικὰς. Γινώσκεις πόσον τὰ

παιδιά είναι επιτήδεια νὰ λαμβάνωσι τὰ ἐλαττώματα τῶν περὶ αὐτὰ καὶ πόσον ταχέως τὰ ἀπομιμούνται. Οὕτω, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἀπομιμούμην εἰς τὰς παιδικὰς μου ἐξάψεις τὸν ἤχον τῆς φωνῆς, τοὺς λόγους, τὰς χειρονομίας τοῦ πατρός μου· ἐὰν δὲ δὲν ὀφειοποιούμην ὀλόκληρον τὸ λεξικόν του, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν λέξεων, αἵτινες δὲν ἀπαντῶνται εἰς τὰ κλασικὰ λεξικά, ἢ περὶ τούτου χάρις ὀφείλεται εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὄχι εἰς ἐμέ. Τὴν πρώτην φοράν, καθ' ἣν ὁ πατήρ μου μὲ εἶδε τοιουτοτρόπως, ἔμεινε κατευχαριστημένος, διότι ἐπανέβρισκεν ἑαυτὸν εἰς τὴν μικράν μου ὀργὴν μὲ τὰς κινήσεις καὶ τὴν ἰδικὴν του διάλεκτον. Τὸ μόνον ὅπερ τὸν ἐλύπησεν, ἦτον ὅτι δὲν εὔρε καὶ τὰ ἐπιρρήματα του. Καὶ ἐπειδὴ συχνάκις ἤρχόμην εἰς τοιαύτας σκηνάς, ἔφερε πολλάκις ἐνώπιόν μου ὡς μάρτυρας γέροντας συστρατιώτας, γελῶντας ὡς αὐτὸς, καὶ ἀσπαζομένους με. Ἡ μήτηρ μου ἔβλεπε μακρότερον καὶ ἀνησύχει διὰ τὸ ἀρτιγενὲς τοῦτο βίαιον τοῦ χαρακτήρος μου, τὸ ὅποιον ἐλείψεις εἰς τὰ παιδιά, ἐλάττωμα εἰς τὰς νεανίδας, ἀρκεῖ, διὰ νὰ διαφθεῖρῃ ὅλην τὴν ζωὴν καὶ ὅλην τὴν ψυχὴν μιᾶς γυναικός. Ἀλλὰ εἰς τὰς προβλεπτικὰς αὐτῆς ἐπιπλήξεις, ὁ πατήρ μου ἀπεκρίνετο. Ἄφες τὴν, κυρία· ἡ θυγάτηρ ἑνὸς συνταγματάρχου δὲν δύναται νὰ εἶναι γυναικάριον.»

— Τί ζῶον ὅπου ἤμην, εἶπεν χαμηλοφώνως ὁ συνταγματάρχης.

— Τί τρέχει, πάτερ μου; ὑπέβαλεν ἡ Μαρία.

— Τίποτε, κόρη μου· ὀμιλῶ κατ' ἑμαυτόν. Ἐξακολούθει.

— Ἀπρόοπτον περιστατικόν, ἐξηκολούθησεν ἡ νεάνις, ἐπελθὼν μετ' ὀλίγον, μετέβαλε πάντα ταῦτα. Ἐμεγάλονα καὶ τὸ ἐλάττωμά μου ἐμεγάλονε μετ' ἐμοῦ. Μίαν ἡμέραν ἐκαθήμεν παρὰ τὴν ἐστίαν μετὰ τῆς παιδαγωγοῦ μου καὶ ἔκράτουν πυράγραν μὲ τὴν ὁποίαν ἐσκάλιζον τοὺς ἀνθρακας. Φοβουμένη μὴ καῶ, ἡ παιδαγωγός μου μοι εἶπε ν' ἀφήσω τὴν πυράγραν· δὲν ἠθέλησα· ἐκείνη τότε ἐζήτησε νὰ τὴν λάβῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν μου, ἐγὼ δὲ τὴν ἐσπρωξα· ἐπιπλήξεις καὶ δεσποτικαὶ διαταγαὶ ἐκ μέρους τῆς καὶ πεισματώδεις ἀπαντήσεις ἐκ μέρους μου ἐπήνεγκον φιλονεικίαν, καὶ μετ' ὀλίγον τόσον ἐθύμωσα, ὥστε βλέπουσα αὐτὴν πλησιάζουσαν πρὸς με μετ' ἀπειλῶν, ἔρριψα κατ' αὐτῆς ὀρμιτικῶς τὴν κατακόκκινον πυράγραν, τὴν ὁποίαν ἔκράτουν εἰς τὰς χεῖράς μου. Εὐτυχῶς ἐκείνη ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἡ πυράγρα ἐ-

κτύπησε τὴν θύραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφήκε βαθύ σημεῖον. Ὁ πατήρ μου ἔτρεξε εἰς τὸν θόρυβον, καὶ ὅταν ἔμαθε τὰ διατρέξαντα, ὅταν εἶδε τὴν κατακόκκινον εἰσέτι πυράγραν, ὅταν ἐσκέφθη ὅτι ἐδυνάμην νὰ φονεύσω τὴν ταλαίπωρον ἐκείνην γῆραιαν, τότε, ἐπειδὴ ἡ καρδιά του ἦτον ἐπίσης καλὴ ὅσον καὶ ἀκατάσχετος, τότε, λέγω, σφοδρὰ ἀγανάκτησις τὸν κατέλαβε καὶ λαβὼν με ἀπὸ τῆς χειρός, μὲ ὠνείδισε διὰ τρομερωτάτων λέξεων ἀποκαλῶν με ἄνανδρον καὶ σκληράν! Ἄμα ὡς ἔρριψα τὴν πυράγραν, ὁ τρόμος καὶ ἡ ἀπελπισία διεδέχθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὴν ὀργὴν καὶ δάκρυα μετανοίας ἀνέβλυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλ' ἡ λέξις ἄνανδρος ἐξήρανε αὐτὰ ἀμέσως καὶ παρορμωμένη ὑπὸ τῆς φυσικῆς μου ὑπεριφανίας, ὕψωσα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπεκρίθην εἰς τὸν πατέρα μου.

— Διατί μὲ ἀποκαλεῖς ἄνανδρον; Καὶ σὺ χθὲς ἐκτύπησες μὲ τὴν ράβδον τὸν γέροντα στρατιώτην ὅστις μᾶς ὑπηρετεῖ! . . .»

Κεραυνὸς ἐνοσκήφας δὲν θὰ ἐξεπτώσει πλειότερον τὸν πατέρα μου. Ἄφωνος, μὲ πρέμοντα τὰ χεῖλη, μ' ἐθεώρησεν ἐπὶ πολὺ μετ' ἀλλεινῆς ἐκπλήξεως, τὴν ὁποίαν δὲν ἐνόουν καὶ ἦτις ἐν τοσοῦτω μὲ διετάραξε μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας μου. Ἐπειτα χωρὶς νὰ μοι εἴπη τι, χωρὶς νὰ μοι ἀποτεῖνῃ μηδεμίαν ὄνειδιστικὴν λέξιν, ἀπεχώρησεν ἐν σπουδῇ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμόν του.

— Εἰσῆλθον, ἀνέκραξεν ὁ συνταγματάρχης· διότι ἤμην κεραυνόπληκτος. Μεταβολὴ τις ἐγένεεν ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἔβλεπον! ἐνόουν! Τὸ πρόσωπόν σου, ἡ ὑπὸ τοῦ πάθους ἀλλοιωθεῖσα φυσιογνωμία σου, πρὸ πάντων, οἱ ὀφθαλμοὶ σου, ἐν οἷς ἐσπινθηροβόλοι εἶδος τι ἀγριότητος, πάντα ταῦτα κατεσπάραξαν τὴν ψυχὴν μου. Ἡ κόρη μου, ἡ μονάρχιβος κόρη μου νὰ γείνη σκληρὰ καὶ σκληρὰ ἐξ αἰτίας μου· σκληρὰ καὶ δικαιολογουμένη διὰ τῆς σκληρότητός μου! ἠσθάνθην φρίκην καὶ οἶκτον πρὸς ἑμαυτόν. Μυρίαὶ σκέψεις, ἀγνωστοὶ τέως εἰς ἐμέ, ἀνέβησαν συγχρόνως εἰς τὴν κεφαλὴν μου· καὶ μετὰ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης λογικῆς τῆς ὀδύνης σὲ εἶδον διὰ μιᾶς νεανίδα, γυναῖκα, κυριευθεῖσαν ὑπὸ ἀνιάτου ἐλαττώματος, καὶ διακρινομένην ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπὸ τὸ τρομερὸν τοῦτο ὄνομα κακὴ γυνή!

— Καὶ ἐγὼ, πάτερ μου, ἐπανάλαβεν ἡ Μαρία, καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο διάστημα, ἤμην γονυπετῆς πρὸ τῆς θύρας σου, προσκαλοῦσά σε, ἀλλὰ τόσον χαμηλοφώνως, ὥστε δὲν με ἤκουες, ἀποπειρωμένη ἐλαφρῶς νὰ εἰσέλθω, ἀλλὰ ματαίως· ἦσο κεκλεισμένος καὶ ἡ ἡμέρα

μου πάρηλθεν ἐν ἀγωνίᾳ θανάτου· τὸ δὲ ἐσπέρας ὅτε σὲ ἐπανεῖδον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, ἤθελον νὰ ριφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας σου, ἐξαιτουμένη συγγνώμην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα κωλυομένη οὐχὶ ὑπὸ μικροφιλανθίας, ἀλλ' ἀγνοῶ ὑπὸ τίνος ἀνεξηγήτου λεπτότητος. Δὲν εἶναι πάντοτε ματαιοφροσύνη ὁ φόβος τοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τις τὸ σφάλμα του. Ἐνυπάρχει ἐνίοτε ἐν τούτῳ καὶ εὐλαβῆς τις αἰδώς. Ἡρέσθην λοιπὸν παρατηροῦσά σε ἀκαταπαύστως, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι πρῶτος ἤθελες μοι ἀποτείνειν τὸν λόγον. Τὴν ἐπαύριον, πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς σιωπῆς μου, ἀνθὴ τινα τὸ πρῶτ' ἔδρεψα καὶ ἔβηκα ἐπὶ τῆς τραπέζης πρὸ τῆς θέσεώς σου, ὅπως ἦν ἀθεώρητος ἔκρυφα ὑπὸ τὴν παροψίδα μου, σοὶ ἐλάλησάν ἀφώνως περὶ τῆς μετανοίας μου καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ διορθώσω τὸ πταίσμά μου, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο ἐννοῶν τὰ τῆς μετανοίας ἐκεῖνα δείγματα καὶ πρῶτην τότε φοράν σὲ εἶδον μελαγχολῶντα.

— Διότι πρῶτην τότε φοράν, ὑπέλαβεν ὁ συνταγματάρχης, κατέβαινον εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ ἀνεγίνωσκον ἐν αὐτῇ. Μέχρι τότε οὐδέποτε εἶχον σκεφθῆ. Τῆς ἐνεργείας ὧν ἀνὴρ, ἐνήργουν, ἀλλὰ δὲν ἐμελέτων. Ἐλαττώματα καὶ προτερήματα εἰσέδουον ἀναμιξ καὶ ἄνευ διακρίσεως εἰς τὴν ῥωμαλίαν ἀλλὰ τραχεῖάν μου φύσιν. Αἱ ἄπειροι ἀναλύσεις τῶν λεπτῶν γνώσεων, αἵτινες διὰ τῆς καθημερινῆς μελέτης γίνονται βελτιώσεις, αἱ αὐστηραὶ ἐξετάσεις τῶν σκεπτικῶν ψυχῶν, αἵτινες θέλουσι νὰ ἀναμορφωθῶσι, πᾶσα τέλος ἐπιβρόχῃ ἦν ἔχομεν ἐν τῇ διαπλάσει τῆς καρδίας, ταῦτα πάντα μοι ἦσαν τόσον ἀγνωστα, ὅσον καὶ ἀδύνατα ἤμην ἀγαθὸς ὡς ἤμην καὶ ὀργίλος, διότι ἤμην τοιοῦτος· καὶ χωρὶς νὰ πράξω πλειότερόν τι, ὅπως καλλιεργήσω μὲν τὸ προτέρημα καταβάλω δὲ τὸ ἐλλάττωμά μου. Ἴδου ἡ ἀγνοία ἐν ἣ ἔζησα μέχρι τῆς σκηπῆς τῆς πυράγρας· ἀλλὰ τότε τὸ πατρικὸν φίλτρον χρησιμεῦσάν μοι ὡς συνείδησις μὲ διεφώτισε περὶ ἑμαυτοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς μου. Ἐξαπατῶμεν μὲν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν ἐλαττωμάτων, οὐχὶ ὁμως καὶ ἐπὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν τέκνων ἡμῶν. Εἶδον τί ἤμην, διότι εἶδον τί θὰ ἐγίνετο ἡ θυγάτηρ μου, καὶ ἐφριξα· ἀλλ' ὡς ἀνὴρ εἰθισμένος εἰς τὰς ὀριστικὰς ἀποφάσεις, ἔλαβα ταχέως τὰ μέτρα μου. Ὁ ἀναμορφωθῶ, εἶπον κατ' ἑμαυτόν, ὅπως ἀναμορφώσω τὴν θυγατέρα μου, καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἡμέρας ἤρξάμην τοῦ ἔργου. Δυστυχῶς δὲν ἀποχωρίζεται τις ἀκόπως ἀρχαίων ἔξεων τριακονταεξαετῶν. Τὸ σχέδιόν μου

ἦτον ἡρωϊκὸν τῷ ὄντι, ἀλλ' ὁ χρόνιος ἡρωϊσμός εἶναι πρᾶγμα δυσχερέστατον, καὶ θὰ σοὶ εἶπε, Γουστάβε μου, ἡ ἀχάριστος αὐτὴ πόσον ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐγέλασε διὰ τὰς ὑπὲρ ἀνθρωπικὸν προσπαθείας μου, ὅπως διορθωθῶ.

— Ὅχι ὁμως ἄνευ αἰτίας, ἐπανελάβεν ἡ Μαρία μεταφαιδρότητος. Ἀναφέρουσι σοφὸν τινα, ὅστις ἐπτάκις ἐπανελάμβανε τὸ ἀλφάβητον ὁσάκις ἐνόει ὅτι ἤρχιζε νὰ θυμόνῃ· ὁ πατήρ μου ἐπενόησε νὰ πίνῃ ποτήριον ὕδατος (κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος εἶχε συνήθως τὰς ἐξάψεις αὐτοῦ), ἀμα ὡς ἡ θύελλα ἐμυκάτο ἐντὸς αὐτοῦ ἀλλ' ἐνίοτε τὰ ποτήρια τόσον ταχέως διεδέχοντο ἀλλήλα, ὥστε ὀλίγον δεῖν τὸν ἐπνιγον, καὶ τότε χάνων τὴν ὑπομονήν, ἐβλασφήμει. συνέτριβε πᾶν τὸ προστυχὸν καὶ ἐν μιᾷ στιγμῇ κατέστρεψε τὸ ἔργον τῶν ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἡμέρας περὶ βελτιώσεως ἑαυτοῦ προσπαθειῶν.

— Εὐτυχῶς ἡ πρὸς τὴν Μαρίαν στοργή μου ἤλθε καὶ πάλιν εἰς βοήθειάν μου. Τῇ ἀληθείᾳ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ συμπεριλαμβάνονται, νομίζω, ἐν ταύτῃ μόνῃ τῇ λέξει, ἀγαπᾶν. Ἐν ᾧ ἐγὼ εἰργαζόμην μετὰ πλείονος ἐνεργείας ἢ ἐπιτυχίας εἰς διόρθωσίν μου, ὁ μικρὸς οὗτος πειρασμὸς διωρθούτο ὡς ἐκ μαγείας. τῇ ἤρκεσε μόνον πρὸς τοῦτο ἡ θεὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς κλαιούσης ἐν τῇ διηγῆσει τοῦ πταισματοῦ της.

— Καὶ τοῦ πατρὸς μου κατατηχομένου ἐκ θλίψεως, προσέβηκεν ἡ Μαρία.

— Εἶνε λοιπὸν ἀληθὲς ὅτι συνετέλεσα καὶ ἐγὼ εἰς τοῦτο; Ἔλα, μὴ μου ρίπτῃς τὰ ἐπιπληκτικὰ ταῦτα βλέμματα· γνωρίζεις πῶς ἐπίτηδες προσποιῶμαι ὅτι δὲν πιστεύω εἰς τὸν καλὸν τοῦτον λόγον, διὰ νὰ μοι τὸν ἐπαναλαμβάνῃς. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι διωρθώθη· ἀλλὰ συνέβη ὥστε κατ' ὅσον ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τοῦ ἐλαττώματος τοῦτου, ἐπὶ τοσοῦτον κατενόει αὐτό. Ὁ θυμὸς τῇ ἐφάνη ὅτις πράγματι εἶνε (διότι μὲ ἐξήγαγε τῆς ἀπάτης μου), ἀδυναμία καὶ οὐχὶ ἰσχύς, σκληρότης πιθηκίζουσα τὴν ἐνέργειαν, καὶ περιφρονήσασα ἐμίσησεν αὐτόν. Τὸ τοιοῦτον τὴν παρῶρμα ὅπως μὲ εὐρίσκη ἐλαττωματικόν, καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ μὲ ὑπολήπτηται ὀλιγώτερον, ἦτοι νὰ παύσῃ ἀγαπῶσά με.

— Ὁ πάτερ μου!

— Ὁ, πρέπει νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐπαυσεσ τοῦ νὰ μ' ἀγαπᾶς· ὁ πατήρ, ἐσο βεβαία δὲν ἀπατάται ποτε. Δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ σὲ παρακινήῃ ἡ μήτηρ σου διὰ νεύματος νὰ ἐρχῃσαι νὰ μὲ ἀσπάζῃσαι; Δὲν ἐγνώριζες πλέον νὰ περιπτύσσης τὴν κεφαλὴν μοι μεταξὺ τῶν χειρῶν σου μετὰ τῆς ὡς πρότερον περιπτύξεως, καὶ ὅτε

μάλιστα τὰ χεῖλη σου μοι ἐπαναλάμβανον τοὺς ἀρχαίους τρυφεροὺς λόγους σου, ἡ ἄδολος καρδία σου διώρθου ἀκουσίως σου τὸ ἀθῶον ψεῦδος τοῦ στόματός σου, δι' ἀγνοῶ τίνος παγετώδους ἤχου, ὅστις μ' ἐβύθιζεν εἰς λύπην. Ἐκάστη τῶν παραφορῶν μου, ὅσας μάλιστα ἐξεβρήγγυτο κατὰ τῆς μητρός σου, συνέτριβεν ἓνα μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ δεσμόν. Ἡ ὁδὴ μου ἦτο βαθεῖα, σκληρά. Νὰ βλέπω ὅτι ἀδιαφορεῖ σχεδὸν περὶ ἐμοῦ τὸ μόνον ὄν, ὅπερ πραγματικῶς ἐλάτρευον, ἐνόμισα ὅτι θὰ παραφρονήσω. Τότε. . . .

— Ἄφες με νὰ τελειώσω ἐγὼ, ἀνέκραξεν ἡ Μαρία. Τότε, φίλε μου, εἶπεν ἡ νεανίς ἀποτεινομένη πρὸς τὸν μνηστῆρα αὐτῆς, ὁ πατήρ μου ἐλθὼν πρὸς τὴν μητέρα μου τῆ εἶπεν· «ἡ θυγάτηρ μου δὲν μὲ ἀγαπᾷ πλέον· τὸ παιδίον τοῦτο μὲ βλέπει ἐξαπτόμενον καὶ μὲ νομίζει σκληρόν· μὲ ὑποθέτει δῆμιον, ἐπειδὴ μὲ βλέπει δεσπότην· ἔχει ἴσος δίκαιον, ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀνθέξω εἰς τὴν ἀδιαφορίαν του· δυνατὸν ν' ἀποθάνω ἐκ ταύτης· θέλω νὰ διορθωθῶ, δυστυχῶς ἐγὼ μόνος δὲν δύναμαι· ἐρχομαι πρὸς σέ, βοήθησόν μοι. Σοὶ ἐπροξένησα πολλὰς λύπας, ἀλλ' εἶσαι καλλιτέρα μου, καὶ ἐγὼ εἶμαι δυστυχῆς· βοήθησόν μοι.» Οὕτω λαλοῦντος, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἔτρεμεν ἐκ συγκινήσεως· ἡ δὲ πτωχὴ μήτηρ μου, πρώτην τότε φορὰν ἀκούσασα ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξερχομένους τοιοῦτους συμπαθεῖς λόγους, ἀνέκραξεν ἐμπλεως χαρᾶς.

— «Ἀπατάσαι, φίλε μου· ἡ Μαρία σὲ ἀγαπᾷ πάντοτε, καὶ δὲν θὰ ἦτο κόρη μου, ἂν σὲ ἡγάπα ὀλιγώτερον.»

— «Δὲν ἀπατῶμαι, φίλη μου, καὶ ἡ τιμωρία μου εἶναι δίκαια· σὲ παρεγνώρισα· ἀλλ' εἴμεθα νέοι εἰσέτι· βασιζομαι ἐπὶ σοῦ· ὅσας ἰδῆς ἐκδηλούμενα σημεῖα τῆς ἐξάψεώς μου, καὶ τὰ γνωρίζεις βεβαίως, δύστηνε σύζυγος, λέγε μοι τὰς λέξεις ταύτας «Φίλε μου,» καὶ θὰ σταματῶ ἀμέσως. Εὐχαριστῶ.»

Ὁ πατήρ μου μετὰ τοὺς λόγους τούτους περιεπτύξατο σφιγκτὰ τὴν μητέρα μου ἐπὶ τοῦ ἀνδρικοῦ στήθους του, ἐκείνη δ' ἔδραμε πρὸς με λέγουσά μοι μετὰ ψυχικῆς ἀγαλλιᾶσεως.

— «Ἄ, προσφιλῆς, προσφιλεστάτη θύγατερ, σοὶ ὀφείλω τὴν πρώτην ὥραιαν ἡμέραν τῆς ὀπανδρείας μου· τρέξε ν' ἀσπασθῆς τὸν πατέρα σου.»

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, τὰ πάντα ἤλαξαν μορφήν. Ὁ πατήρ μου ἦτο ἄνθρωπος τιμῆς, ὥστε, ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐθεώρησε τὰς πρὸς τὴν μητέρα μου περιποιήσεις ὡς καθήκον, νὰ παραβῆ

αὐτό· τὸ καθήκον τοῦτο μετεβλήθη μετ' οὐ πολὺ εἰς ἡδονήν, αἱ δὲ περιποιήσεις εἰς φίλτρον. Ἡμεῖς ἐννέα ἐτῶν, ἡ στιγμή τῆς ἐκπεδεύσεώς μου εἶχε φθάσει. Ἡ μήτηρ μου εἶχε πολλὰς γνώσεις.

— «Πολλάκις τῆ ἀφήκα καιρὸν νὰ διδαχθῆ, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης, καὶ ἐδιδάχθη, ὡς αἱ γυναῖκες διδάσκονται σχεδὸν πάντοτε ἐξ ἀπειπείας.»

— Δὲν θέλω πλέον, πάτερ μου, νὰ μὲ διακόψητε.

— Ὑπακούω, εἶπεν ὁ συνταγματάρχης.

— «Ὅτε ἤρχισα νὰ μεγαλόνω, αἱ διὰ ἑακρῶν συλλεγεῖσαι ἐκεῖναι γνώσεις τῆ ἔγειναν προσφιλεῖς, διότι ἡδυνήθη νὰ μοι τὰς διακοινώσῃ μετὰ πολλοῦ ὑπὲρ ἐμοῦ ἐνδιαφέροντος· διότι ἡ ἰδιάζουσα στροφή τοῦ πνεύματος τῆς μητρός μου παρεῖχε ζωηρὰν τινα χάριν εἰς πᾶν ὅ,τι ἔμαθε καὶ τὸ διωχέτευεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀκούοντος αὐτὴν δι' ἀγνοῶ τίνος ἀνεπαισθήτου λεπτότητος. Οἷος ὁ λέγων, τοιοῦτος καὶ ὁ ἀκούων· διηγείτο τόσον καλῶς, ὥστε δὲν ἐδυνάμην νὰ μὴ τὴν ἀκούω προθύμως, ἤκουον δὲ τόσον καλῶς, ὥστε δὲν ἤδυνάμην νὰ μὴ κρατῶ εἰς τὴν μνήμην τὰ ἀκουόμενα. Αἱ πρόσοδοί μου ὑπῆρξαν ταχεῖαι, πρὶν ἡ ἀκόμη ὁ πατήρ μου ὑποπτεύσῃ ὅτι ἡ μήτηρ μου μ' ἐδίδαξε. Μίαν δ' ἡμέραν μὲ ἤκουσε διηγουμένην εἰς τὴν παιδαγωγόν μου ἱστορίαν τινὰ ὀλίγον γνωστήν.

— «Τίς σὲ ἐδίδαξεν αὐτό, κόρη μου· μοι εἶπεν»;

— «Ἡ μήτηρ μου.» — «Ἄ!»

Ἄλλοτε μ' ἔβλεπε τοποθετοῦσαν ξηρὰ ἄνθη εἰς τὰ βιβλία,

— «Τί κάμνεις αὐτοῦ;»

— «Τοποθετῶ φυτὰ εἰς τὸ βοτανολόγιόν μου»

— «Βοτανολόγιον; φυτὰ; Ἄλλο τοῦτο εἶνε βοτανικὴ μὴπως γνωρίζεις βοτανικὴν;»

— «Ἡ μήτηρ μου μὲ διδάσκει.»

— «Γνωρίζεις λοιπὸν τὴν βοτανικὴν ἢ μῆτηρ σου;»

— «Βέβαια καὶ αὔριον ὁ ἀρχίσωμεν καὶ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν.»

Τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰσῆρχετο ἡ μήτηρ μου.

— «Γνωρίζεις τὴν φυσικὴν ἱστορίαν;» τῆ εἶπε.

— «Ὅλιγον, φίλε μου.»

— «Καὶ πότε τὴν ἔμαθες;»

— Κατὰ τὴν δευτέραν εἰς Γερμανίαν ἐξστρατείαν σου.»

— «Ἄ, ναι, τότε ἐπὶ ἓν ἔτος δὲν σοὶ εἶχον γράφει.»

Νέφος λύπης διήλθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ προσέθηκε· — « Λογίζομαι εὐτυχῆς αἰσθανόμενος ἑμαυτὸν τόσον νέον· θὰ ἔχω τὸν καιρὸν νὰ σὲ ἀποζῆ μιώσω δι' ὅσον κακὸν σοὶ ἐπροξένησα. »

Τῷ ὄντι συνεμερίσθη τοῦ βίου ἡμῶν καὶ παρῆσθη καθ' ἅπασαν τὴν ἐκπαίδευσίν μου· ἡ μήτηρ μου ὠμίλει ὀλίγον ἐν ταῖς συναναστροφαῖς καὶ σχεδὸν πάντοτε δι' ἐνός ναι ἢ ὄχι. Αἱ σκέψεις αὐτῆς ἑμαντεύοντο μᾶλλον ἢ ἐξεφράζοντο· ἀλλ' ὅσakis ἀνελάμβανε τὸ ἔργον διδασκαλίας, ἢ διάλεκτος αὐτῆς ἦτο συγχρόνως τόσον ἀπλή, τόσον λεπτή καὶ καταληπτή, ὥστε οὐδεὶς λόγος μοῦ ἐθιξέ ποτὲ τὴν καρδίαν. Ὁ πατήρ μου, ὅπως ὑπερήφανος, διότι εἶχε τοιαύτην σύζυγον καὶ ὅπως ἐκπεπληγμένος, διότι οὐδέποτε ἐγνώρισε τὸ τοιοῦτο δὲν ἔπαυεν ἐγκωμιάζων αὐτήν. Ἦρχισε νὰ τὴν ἀγαπᾷ χάριν αὐτῆς· καὶ χάριν ἐμοῦ δι' ὅσα ἐγνώρισε καὶ δι' ὅσα μ' ἐδίδασκεν. Ἀνθρωπὸς ὀλιγώτερον ἀπλοῦς τὴν καρδίαν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν τοσοῦτον αἰφνιδίως ἀνακαλυπτομένην ἀξίαν τῆς συζύγου του, καὶ δὲν θὰ συγκατένευεν εὐχαρίστως νὰ ἐγκαταλείψῃ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ διαμοιρασθῇ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον βαθμὸν, τὸν ὁποῖον οἱ ἄνδρες τόσον πολὺ σφετερίζονται. Ἄλλ' ὁ πατήρ μου μὲ τὴν ἀφελῆ καὶ γενναίαν αὐτοῦ φύσιν . . . , — Ἄρκει ἄρκει, εἶπεν ὁ συντάγματάρχης.

— Σὰς ἀπηγόρευσα νὰ μὲ διακόψητε· διὰ νὰ σὰς τιμωρήσω, θὰ λάβατε ἓνα ἔπαινον περιπλέον. Μὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τὴν ἐν ἀπλότῃτι μεγάλῃν ἔκρινεν ὅτι ὤφειλε νὰ διορθώσῃ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ μάλιστα νὰ φροντίσῃ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς θυγατρὸς του. Ἄν προώδευσα ὀλίγον, ἂν ἀπήντων ὀρθῶς, « Εἶσαι ἄγγελος, » ἔλεγεν εἰς τὴν μητέρα μου· ἡμέραν δὲ τινα καταληφθεὶς ὑφ' ἀμίλλης, προσῆλθε λέγων μοι « Θέλω καὶ ἐγὼ ἐπίσης νὰ σὲ διδάξω τι ἀλλὰ τί; ἰδοὺ τὸ δύσκολον· θὰ ἠδυνάμην νὰ σὲ διδάξω τίνι τρόπῳ ἀλίσκεται ἐν φρούριον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν σὲ ὠφελεῖ. Ἴδωμεν· θέλω νὰ σοὶ δεῖξω τὴν γεωγραφίαν, ὄχι τὴν γεωγραφίαν ἣν διδάσκουσιν ἐπὶ μεγάλου φύλλου χάρτου μὲ μικρὰς μαύρας στιγμαῖς διὰ τὰ ὄρη καὶ μικρὰς ἑλικας διὰ τοὺς ποταμούς, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ γεωγραφίαν, τὴν διδασκόμενην μὲ τὰ πέλαμα τῶν ὑποδημάτων. Διέτρεξα ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, θὰ συνοδοιπορήσωμεν. » Καὶ ἤρχισε τὰς περιγραφὰς αὐτοῦ. Καὶ πόσαι ὦραι παρήλθον ἐν τῷ μικρῷ ἐκείνῳ θαλάμῳ, ὃν ἐντεύθεν βλέπεις, παρὰ τὸ γραφεῖόν μου, τοῦ πατρὸς μου

καθημένου πρὸς δεξιὰ καὶ τῆς μητρὸς μου πρὸς τὰ ἀριστερά! Καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν τὰ δύο ταῦτα προσφιλή μοι ὄντα ἐκάθηγτο ἐκεῖ, ὅπως δώσωσιν ὅ,τι καλὸν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς εἰς τὴν μικρὰν θυγατέρα των, ἧς ὁ Θεὸς μετεχειρίζετο ὡς ὄργανον, ὅπως συμφιλίωσῃ αὐτοὺς, καὶ ἦτις ἠὲ χαρίστησεν ἀκολούθως τῷ Θεῷ διὰ τοῦτο. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος· « Ὑπαγε νὰ παίξῃς, τέκνον μου, » ἔλεγε μοι ὁ πατήρ· ἐκεῖνοι δὲ ἔμενον ἐκεῖ, ἔχοντες ἕκαστος τὸν ἀγκῶνα ἐπηρεισμένον ἐπὶ τοῦ τραπέζιου καὶ συνομιλοῦντες, περὶ τίνος νομίζετε; Πάντοτε περὶ ἐμοῦ, ἀγαπώμενοι χάριν ἐμοῦ, ἀγαπώμενοι ἐν ἐμοὶ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀδιασπάστως ἠνωμένοι . . .

— Καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου μετεμορφώθη, ὑπέλαβεν ὁ συνταγματάρχης. Ἦμην σκληρὸς, εἶμαι καλὸς, οὕτω τοῦλάχιστον νομίζω· ἡμην βίαιος, εἶμαι δίκαιος· ἐβασάνιζον, νῦν δὲ ἀγαπῶ· δὲν βλασφημῶ πλέον, δὲν πίνω πλέον, δὲν καπνίζω σχεδὸν πλέον . . . Τί θὰ ἔλεγεν ἡ δεσποσύνη; « Ἄ! Ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ κατοικῶν γνωρίζει καλῶς τί πράττει ὅταν χαρίζῃ ἡμῖν τέκνα· νομίζομεν ὅτι λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ ὄντα λατρευτὰ καὶ ἐκεῖνα μᾶς ἀνατρέφουσιν. »

Ἐλθὲ νὰ μὲ φιλήσῃς, ἀκριβὴ μου παιδαγωγός.

Ἡ Μαρία κύψασα κατησπάσθη τρυφερῶς τὸ ἦδη φαλακρὸν ὀλίγον μέτωπον τοῦ συνταγματάρχου, ὃ δὲ νεαρὸς μνηστήρ θεωρῶν ἀμφοτέρους περιδάκρυς.

— Ὁ Θεὸς μὲ ἠυλόγησεν, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν.

ΠΕΡΙ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Ὁ Πυθαγόρας ἦτο Σάμιος, Ἰων ἄρα τὴν πατρίδα· τὸ ἦθος ὅμως καὶ τὸ πνεῦμα ἦτο Δωριεύς. Ὁ ἀνὴρ οὗτος συνείχεν ἐν ἑαυτῷ τὰς γνώσεις ἀπάσας τῶν τότε σοφῶν, Ἰνδῶν, Βακτριανῶν καὶ Αἰγυπτίων, ὧν οὐχ ἦττον ἀληθῆς ἢ Ἕλληνας· Διαλάμπει δὲ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων ὡς περ ἱεροφάντης τῆς ἀληθείας ὡς ἦτο καὶ ἐξωτερικῶς, τὴν τε στολὴν καὶ τὸ σχῆμα, λευκὸν μὲν ἱμάτιον περιβεβλημένος, βαθῦν δὲ πόγων ἔχων, ἐστεμμένος τὴν κεφαλὴν χρυσῷ σφάνῳ, σοβαρὸς μὲθ' ἰλαρότητος, ἀξιοπρεπῆς καὶ ἐπιτακτικός· ἔφερε δὲ ἀείποτε εἰς στόματος τὸ ἔπος τὸδε.

Ἦ παρῆβην; τί δ' ἐπράξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ βίου αὐτοῦ ὡς πάντων τῶν μεγάλων τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρῶν περιβάλλεται